

The effect of using social media on reading habits of secondary school students in Ahvaz

Shahnaz Khademizadeh

Abdul Hussein Farajpahlou

Elham Pazaje

Abstract

Reading in the Networking Society of the 21st Century is no longer limited to reading printed sources. The scope of reading has been expanded to the internet sources that have changed the audience's culture and reading habits. In this regard, this study aimed at investigating the effects of using social networks on reading habits of the students of the junior high schools in Ahvaz. In terms of purpose and type, this research is an applied causal-comparative (retrospective) one. The statistical population of this study consisted of 7113 students of both boys' and girls' junior high schools in Ahvaz. Using Cochran formula, the sample size was determined and from 364 questionnaires sent to all the students of the sample, 260 questionnaires were completed and sent back. Our data collection tool was a researcher-made questionnaire and the collected data were analyzed through SPSS. According to the findings, 54.2% of the high school students responding the questionnaires were not dependent on social networks. The results of the data analysis showed that, in terms of the habit of reading textbooks, there was a significant difference between the two groups of students, those dependent on the social networks and the independent ones, in favor of the latter. The results also showed that students were less willing to read such contents as e-books, e-journals, and novels and stories uploaded to the social networks. In contrast, they were more willing to watch the uploaded films while most students preferred listening to the music and chatting with their friends through different social networks.

It can be concluded from this study that dependence on social networks is not useful for junior high school students whose main occupation is studying and reading; on the contrary, it may cause

more challenges in their reading. Additionally, as the social networks are dramatically expanding and affecting different aspects of human life, it is suggested that these networks be properly programmed so that the students who are using these technological tools can use them not only for communicating with their friends but also for accumulating vital information which is useful for both the students and the society. The value of the present study is the attempt made to compare and contrast the reading habits of the two groups of the students in terms of their dependence and independence on social networks. The results showed that the study status of those students who were not present in social networks was better than those who were. Also, the students who are present in these networks are mostly engaged in unscientific activities which negatively affect their academic performance; therefore, it is recommended that some necessary measures be taken to minimize this damage.

Keywords: Reading Habits, Social Networks, Junior High School Students

بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عادت خواندن دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز^۱

شهناز خادمی‌زاده*

عبدالحسین فرج‌پهلوی**

الهام پازاج***

چکیده

خواندن؛ در جامعه شبکه‌ای قرن ۲۱، دیگر به خواندن منابع چاپی محدود نمی‌شود. دامنه خواندن به منابع اینترنتی گسترش پیدا کرده که موجب تغییر فرهنگ، عادات و رفتار خواندن افراد شده است. در این راستا پژوهش حاضر، با هدف بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر عادت خواندن در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نوع علی - مقایسه‌ای (پس‌رویدادی) محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه مقطع متوسطه دوم شهر اهواز شامل ۷۱۱۳ نفر است. تعداد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۴ نفر تعیین شد که از این تعداد ۲۶۰ پرسشنامه برگشت داده شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss استفاده شده است. براساس یافته‌های پژوهش حاضر ۵۴/۲ درصد دانش‌آموزان دبیرستانی به شبکه‌های اجتماعی وابسته نیستند. نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد، بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های

۱. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد و تحت حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه شهیدچمران اهواز با شماره گرنت (SCU.EI99.28564) است.

* استادیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)
S.khademi@scu.ac.ir

** استاد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
Farajpahlou@scu.ac.ir

*** کارشناسی ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
Elhampazaje8@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۶/۱۵ تاریخ بازنگری: ۹۹/۰۷/۰۸ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۳۰
فصلنامه راهبرد اجتماعی - فرهنگی، سال نهم، شماره سی‌وششم، پاییز ۱۳۹۹، صص ۱۹۴-۱۶۵

اجتماعی از نظر عادت خواندن کتب درسی تفاوت معنی داری به نفع گروه دانش‌آموزان غیروابسته وجود دارد. نتایج نشان داد، دانش‌آموزان تمایل کمتری به خواندن محتوایی همچون کتاب‌های الکترونیکی، مجله‌های الکترونیکی و خواندن رمان و داستان از طریق شبکه‌های اجتماعی دارند. در مقابل آن‌ها بیشتر تمایل دارند که در این محیط فیلم تماشا کنند. بیشتر دانش‌آموزان در شبکه‌های اجتماعی به گوش دادن موسیقی و چت با دوستان خود مشغول هستند. از پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که وابستگی به شبکه‌های اجتماعی برای دانش‌آموزان دبیرستانی که شغل اصلی آنها مطالعه و خواندن است، مفید نیست و ممکن است به مرور، چالش‌های بیشتری را در بحث خواندن برای آنها ایجاد کند. از سوی دیگر باتوجه به گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی، پیشنهاد می‌شود برای دانش‌آموزانی نیز که از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند تا حد ممکن برنامه‌ریزی لازم انجام شود که از این ابزارهای فناورانه نه تنها برای ارتباط با دوستان، بلکه برای تهیه اطلاعات حیاتی استفاده شود؛ اطلاعاتی که برای دانش‌آموزان و جامعه مفید خواهد بود. ارزش پژوهش حاضر در مقایسه عادت خواندن بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی است که نتایج این مقایسه نشان می‌دهد که وضعیت مطالعه درسی دانش‌آموزانی که در شبکه‌های اجتماعی حضور ندارند، نسبت به گروه دیگر مطلوب‌تر است و دانش‌آموزان در شبکه‌های اجتماعی بیشتر به فعالیت‌های غیرعلمی می‌پردازند که این فعالیت‌ها می‌تواند بر عملکرد تحصیلی آنها تأثیرگذار باشد که لازم است جهت کمتر شدن این آسیب تمهیدات لازم تدارک دیده شود.

واژه‌های کلیدی: عادت خواندن، شبکه‌های اجتماعی، دانش‌آموزان متوسطه، مطالعه

مقدمه

در جهان امروز که پیچیدگی و تغییر از جمله مشخصه های بارز آن است، با تولید حجم انبوهی از اطلاعات، اشکال مختلفی از محمل های اطلاعاتی ظهور یافته اند که گنجینه دانش بشری اند. در دنیای امروز چون گذشته امکان انتقال شفاهی همه آنچه یک انسان بدان نیاز دارد، ممکن نیست و انسان امروزی بیش از گذشته خود را نیازمند مطالعه دانش های پیشین و آنچه دیگران پیش تر از او انجام داده اند، می بیند و این اهمیت و ضرورت خواندن، در دنیای امروز را آشکار می سازد؛ خواندن تفکر شخص را برمی انگیزاند، رغبت های تازه ای می آفریند، او را به درک و ارزیابی انواع گوناگونی متن، رهبری و راهنمایی می کند و در سازگاری شخصی و اجتماعی کمک می کند. (داورپناه، ۱۳۷۵)

بوسایو (۲۰۰۵) (Busayo, 2005) خواندن را تلاش برای جذب اندیشه نویسنده و شناخت آن چیزی می داند که نویسنده انتقال داده است. افراد از طریق خواندن به دانش دست می یابند. به نوشته ادن و آفره (۲۰۱۰) (Eden & Ofre, 2010) بسیاری از فعالیت های عادی زندگی به توانایی خواندن نیاز دارد. علاوه بر این، خواندن درک فرد را در خصوص چگونگی استفاده از زبان تقویت می کند در نتیجه زبان گفتاری و نوشتاری فرد را بهبود می بخشد. اسمیت^۱ (۱۹۷۴) (Smith, 1973) براین باور است که خواندن پایه مشترک موفقیت در تمام زمینه های تحصیلی است. خواندن دریافت عقاید، تجربیات و مفاهیم است، فعالیتی است که به فرد اجازه می دهد تا دانش وسیعی را به دست آورد، این کیفیات کارکردی، خواندن را

محور همه سطوح یادگیری قرار می‌دهد.

فعالیت خواندن وقتی به‌طور مکرر انجام شود، یک عادت تلقی می‌شود. طبق گفته واگنر (۲۰۰۶) (Wagner, 2006) عادت به خواندن اغلب از نظر میزان مطالب خوانده شده، تعداد دفعات خواندن و همچنین میانگین زمان صرف شده برای خواندن در نظر گرفته می‌شود و این عادت قابل پرورش است. خواندن به‌عنوان یک عادت طولانی مدت در سنین بسیار اولیه، دروازه غالب اتاق دانش است. به این معنا، عادت خواندن ابزاری مهم برای رشد شخصیت و توانایی های ذهنی افراد است. باتلر^۱ (۱۳۸۲) نیز عادت را به‌منزله عاملی که مانند بسیاری از موضوعاتی که با خوی و رفتار آدمی ارتباط می‌یابد، یاد می‌کند. همچنین معاشرت با مردمی که عادت به مطالعه دارند، می‌تواند انگیزه لازم را در تقلید از آنها به‌وجود آورد. باتلر نتیجه می‌گیرد که عادت فردی و محیط اجتماعی در ایجاد انگیزه و میل به خواندن مهم است. ریشه‌دار شدن همین عادت می‌تواند به تداوم عادت و عمق مطالعه کمک کند.

همچنین از دیدگاه باتلر برای آغاز خواندن، باید اراده کرد که کارهای دیگر را کنار گذاشت، به عبارت دیگر انتخاب عمدی در عدم انجام اعمال دیگر در یک محدوده‌ی زمانی. برای پاره‌ای از مردم مطالعه کاری غیرممکن است زیرا حتی آنان برای لحظه‌ای قادر نیستند خویش را کاملاً متوجه محتویات کتاب کنند. لذا با واقع‌بینی می‌توان دریافت که فعالیت‌های ترویجی یا تجویزی برای مطالعه، به‌خودی‌خود نمی‌تواند موفقیت‌آمیز باشد. باتلر تأکید دارد که به‌رغم ترجیح عقلانی مطالعه به دیگر اشکال فعالیت فکری می‌پذیریم که این فعالیت تنها هنگامی قابل اجراست که انگیزه ای بس قوی برای انجام آن وجود داشته باشد. گرچه ما عموماً تمایلی شدید به مطالعه داریم، اما پای امیال و گرایش‌های دیگر نیز در میان است که تا شوق واقعی و عمیق به مطالعه بر آنها فائق نیاید، اجباراً تمایل ما را به خواندن خنثی خواهند کرد یا دست‌کم، انجام آن را به تعویق خواهند انداخت.

ازسوی دیگر همان‌طور که لون (۲۰۱۲) (Loan, 2012) اظهار می‌دارد، خواندن

1. Butler

در جامعه شبکه‌ای قرن ۲۱، دیگر به خواندن منابع چاپی محدود نمی‌شود. دامنه خواندن به منابع اینترنتی گسترش پیدا کرده که موجب تغییر فرهنگ، عادات و رفتار خواندن افراد شده است. همان‌طور که آکارسو و دانیمز (۲۰۱۴) (Akarsu & DarTymez, 2014) نیز بیان کرده‌اند امروزه تعداد افرادی که از ابزارهایی نظیر کتابخوان الکترونیکی، رایانه، تبلت و تلفن همراه برای خواندن استفاده می‌کنند، افزایش یافته است.

از جمله رسانه‌های دیجیتال که می‌توان به عنوان محمل اطلاعاتی در نظر گرفت، رسانه‌های اجتماعی هستند که مبتنی بر فناوری وب ۲٫۰ ایجاد شده‌اند. راکشیکار (۲۰۱۵) (Rakshikar, 2015) بیان می‌دارد که ابزارهای وب ۲٫۰ اشتراک‌گذاری، شبکه‌سازی و انتشار اطلاعات را در میان دوستان و دیگر گروه‌های حرفه‌ای تسهیل کرده است. این ابزارها تأثیر فراگیری در جامعه و به خصوص در بین نسل نوجوان دارد. ابزارهای وب ۲٫۰ به کاربران اجازه ایجاد، توصیف، ارسال، جست‌وجو، همکاری، اشتراک و ارتباط محتوای آنلاین در اشکال مختلف، اعم از موسیقی و بوک‌مارک‌ها تا عکس‌ها و اسناد را می‌دهد. شبکه‌های اجتماعی از جمله رسانه‌های اجتماعی هستند که در سال‌های اخیر کانون توجه افراد در سرتاسر دنیا قرار گرفته‌اند و به‌طور فزاینده‌ای به محبوبیت و کاربردپذیری آن‌ها افزوده می‌شود. آفورو (۲۰۱۴) (Aforo, 2014) شبکه‌های اجتماعی را جدیدترین فناوری در جهان اطلاعات می‌داند که یک پلت‌فرم آنلاین یا وب‌سایت است که بر ساخت و بازتاب روابط اجتماعی در میان مردمی که علاقه یا فعالیت‌های مشترک دارند، متمرکز است.

دانش‌آموزان بخشی از اجتماع را تشکیل می‌دهند که به‌واسطه قرارگرفتن در یک شرایط سنی و اقتضات آن به‌دنبال پدیده‌هایی هستند که بتوانند از طریق آن، حس کنجکاوی و نیازهای درونی خود را ارضا کنند. شبکه‌های اجتماعی مجازی امکانی فراهم می‌آورد تا آن‌ها بتوانند علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را به اشتراک بگذارند و دیگران هم این افکار و فعالیت‌ها را با آنان سهیم شوند. طبق گفته بهرمان (۲۰۰۹) (Behrman, 2013) افزایش روزافزون استفاده از

شبکه‌های اجتماعی در میان نوجوانان بدون شک تأثیر زیادی بر عادت‌های خواندن آنان دارد. لاونینگ و اکوآ (۲۰۱۰) نیز بیان کرده‌اند که دانش‌آموزان بنا به دلایل متفاوتی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. برخی از آن برای تبادل عقاید، احساسات، اطلاعات شخصی، پخش فیلم و تصاویر استفاده می‌کنند. در حالی که عده‌ای از این امر شبکه‌های اجتماعی صرفاً برای ارتباط برقرار کردن با خانواده و دوستان، اطلاع یافتن از وقایع زندگی روزمره و همچنین برای اهداف علمی استفاده می‌کنند. بنا به نظر لیو (۲۰۰۵) (Liu, 2005) همه این موارد، تماس افراد به دنیای کتاب و مواد خواندنی را کاهش و عادات خواندن نسل جدید را تغییر می‌دهد. به عبارت دیگر، در محیط شبکه‌های اجتماعی، افراد درگیر خواندن در سطح وسیع‌تری می‌شوند و از خواندن عمیق محروم می‌مانند. همچنین به عقیده بیرکرتس (۱۹۹۴) (Birkets, 1994)، نسل جدید که در عصر دیجیتال رشد کرده‌اند، فاقد توانایی خواندن عمیق هستند. به عبارت دیگر، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزان را به سمت خواندن مقولات گسترده‌تر، اما سطحی و نه عمیق متمایل کرده است. اما با وجود این تهدیدات شبکه‌های اجتماعی، باید به این مساله هم توجه داشت که شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آن‌ها در فرایند آموزشی یا درمانی، از آن‌ها به‌طور بهینه در جهت اهداف آموزشی استفاده کرد. مطالعات اخیر نشان داده‌اند اگرچه رسانه‌های اجتماعی پتانسیلی برای ایجاد اثرات منفی بر افراد دارند، با این وجود این وبسایت‌ها می‌توانند به‌عنوان یک منبع مفید و مثبت برای دانش‌آموزان در جنبه‌های مختلف خدمت‌رسانی کنند به شرطی که به‌طرز صحیحی مورد استفاده قرار بگیرند. (امامی ریزی، ۱۳۹۵)

در دنیا به بحث خواندن توجه بسیار زیادی شده است. حجم بالایی منابع انتشار یافته در این حوزه، محکم‌ترین گواه بر این ادعاست. در این حوزه پژوهش‌های مختلفی انجام شده که هر یک از جنبه‌ای خاص به مسئله خواندن توجه کرده‌اند که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود: دسته‌ی اول پژوهش‌ها در زمینه عادت و رفتار خواندن انجام شده است (برای مثال، سیمپسون، ۱۹۵۱؛

گالیک، ۱۹۹۹؛ چمپلی، ۲۰۰۵؛ نور، ۲۰۱۱؛ جوادی‌یگانه و کاظمی، ۱۳۹۰؛ سلاری، ۱۳۹۱؛ مؤمنی، علی‌زاده و عبودیت، ۱۳۹۴؛ یاری و اجاقی، ۱۳۹۶؛ گیلک و دیگران، ۱۳۹۷). سیمپسون (۱۹۵۱) (Simpson, 1951) در پژوهشی با عنوان «عادت کتاب‌خوانی در کودکان و نحوه تغییر آن» به بررسی عادت کتاب‌خوانی در کودکان و نحوه تغییر و توسعه آن پرداخته است. نتایج این مطالعه نشان داد که تأثیرات کتاب‌خوانی در موفقیت تحصیلی کودکان غیرقابل انکار است؛ معلمان با شناخت از نیازهای خواندنی دانش‌آموزان می‌توانند بهتر در توسعه این عادت در آنها تلاش کنند. سایر یافته‌های این مطالعه نشان داد که معلمان می‌بایست دانش‌آموزان را در هر مرحله از دوران تحصیل همراهی کنند تا عادت کتاب‌خوانی در آنها رشد کرده و نهادینه شود. کودکان بدون داشتن عادت کتاب‌خوانی مناسب نمی‌توانند نقش‌های خود را در اجتماع با موفقیت انجام دهند. کمک کردن به کودکان برای اینکه بالاترین توانایی را در کتاب‌خوانی به دست بیاورند، باعث خواهد شد تا شهروندان بهتری در اجتماع باشند. گیلک و دیگران (۱۳۹۷) (Gillik, 1999) در پژوهشی که به بررسی رابطه علی عوامل خانوادگی و سواد خواندن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی کشور با میانجیگری ارزش‌گذاری پرداخته است، به این نتیجه دست یافتند که وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده بر عادات مطالعه دانش‌آموزان، وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده بر سواد خواندن دانش‌آموزان، همچنین عادات مطالعه دانش‌آموزان بر سواد خواندن آنان مثبت و معنادار است.

دسته دوم پژوهش‌ها به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر عادت‌های خواندن پرداختند و رفتار مطالعه در محیط دیجیتال را بررسی کرده‌اند (برای مثال، کوئین کینگ، ۲۰۰۳؛ لیو، ۲۰۰۵؛ عبدالکریم و حسن، ۲۰۰۷؛ لئه‌ارت و مدن، ۲۰۰۷؛ لاونینگ و اوچا، ۲۰۱۰؛ لون، ۲۰۱۱؛ وانگ، چن و لیانگ، ۲۰۱۱؛ چوهان و لا، ۲۰۱۲؛ جیانگ، ۲۰۱۲؛ نیکلاس و کلارک، ۲۰۱۲؛ سسک و پاسنیک، ۲۰۱۴؛ شهو و شهو، ۲۰۱۴؛ آفورو، ۲۰۱۴؛ کارادنیز و کان، ۲۰۱۵؛ ایکوکا و همکاران، ۲۰۱۸؛ آجایی و آکل، ۲۰۱۸؛ نگاهبان‌بنایی و انصاری، ۱۳۹۰؛ بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱؛ شعبانی، نادری‌خرجی و عابدی، ۱۳۸۹؛ یاری، ۱۳۹۴؛ حسن‌زاده، ۱۳۹۳؛

احمدی، ۱۳۹۶؛ ناصری و نوروزی، ۱۳۹۵؛ اشرفی، ۱۳۹۵؛ ضرابیان و باقی‌زاده، ۱۳۹۶). لیو (Liu, 2005) (۲۰۰۵) در پژوهشی که به بررسی رفتار مطالعه در محیط دیجیتال پرداخته است، تغییر رفتار مطالعه را در ده سال گذشته تحلیل کرده است. لیو دریافت که رفتار مطالعه از روی صفحه نمایش با صرف زمان بیشتر برای مرور و نگاه اجمالی، تشخیص کلیدواژه‌ای، خواندن غیرخطی، مطالعه گزینشی‌تر و یک‌مرتب‌ه مطالعه کردن، مشخص می‌شود. در حالی که برای خواندن عمیق و خواندن متمرکز زمان کمتری صرف می‌شود، همچنین توجه مستمر در مطالعه نیز کاهش یافته است. در حالی که در محیط چاپی یادداشت نویسی و پررنگ کردن در هنگام خواندن، فعالیت معمول است اما این الگوی سنتی هنوز به محیط دیجیتال به هنگام مطالعه انتقال نیافته است.

نیکلاس و کلارک (Nicholas & Clark, 2012) (۲۰۱۲) در پژوهش خود با عنوان «خواندن در محیط دیجیتال» اظهار می‌دارد که افراد در محیط اینترنت بی‌قاعده عمل می‌کنند و ترجیح می‌دهند همیشه به سمت چیز دیگری حرکت کنند. افراد وقتی که آنلاین هستند، هم زمان چند کار را با هم انجام داده و صرفاً بر خواندن متمرکز نیستند. در این شرایط خواندن طولانی و منظم، به تدریج در حال تبدیل شدن به شیوه‌ای مورد استفاده در گذشته می‌شود.

در داخل کشور نتایج پژوهش حسن‌زاده (۱۳۹۷) با هدف بررسی وضعیت مطالعه دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول و دوم مدارس دخترانه سما (سازمان دانشگاه آزاد اسلامی) شهر تهران نشان داد که میزان حضور دانش‌آموزان در اینترنت، زیاد و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در حد متوسط و وضعیت مطالعه درسی آنان مطلوب و وضعیت مطالعه غیردرسی ضعیف بود و اکثریت دانش‌آموزان حضور در شبکه‌های اجتماعی را عامل بازدارنده از مطالعه می‌دانستند. اشرفی (۱۳۹۵) (اشرفی، ۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود که با هدف تعیین نقش شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان انجام داده است، به این نتایج دست یافته است که دلیل اصلی دانش‌آموزان برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی چت کردن با دوستان بوده است و توانسته تا حد زیادی بر مطالعه

دانش‌آموزان تأثیر بگذارد.

همان‌طور که پیشینه‌ها نیز نشان می‌دهد بسیاری از والدین نگران فرزندان خود هستند چرا که بیشتر وقت خود را در شبکه‌های اجتماعی می‌گذرانند. عدم تمایل دانش‌آموزان به خواندن ریاضیات امروزه تبدیل به پدیده نگران‌کننده‌ای شده است. عادت‌های خواندن دانش‌آموزان با استفاده مستمر از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی دستخوش تغییرات اساسی شده است. آنها ترجیح می‌دهند در جایی نشسته و تنها به وب‌گردی و گفت‌وگوی اینترنتی بپردازند در نتیجه وقت کمتری برای خواندن کتاب‌هایشان خواهند داشت.

دغدغه‌ای که امروزه از تعارض بین اصول سنتی تعلیم و تربیت بر مبنای خواندن و آثار فناوری‌های نوین به وجود آمده است، بی‌تردید شامل تمام جوامع امروزی از جمله شهر اهواز می‌شود که ایجاب می‌کند پژوهشگران، توجه بیشتری به عادت‌های خواندن در محیط اینترنت و شبکه‌های اجتماعی داشته باشند تا به روشن شدن چند و چون این شرایط کمک کنند. لذا مسأله‌ای که پژوهشگر را بر آن داشت که به انجام این پژوهش بپردازد، این بود که با فراگیر شدن استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان جامعه، به خصوص نوجوانان دانش‌آموز شهر اهواز، میزان خواندن دانش‌آموزان چه روندی را طی می‌کند و این شبکه‌ها چه تأثیری (مثبت یا منفی) بر عادت خواندن دارند؟ لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی عادات به خواندن دانش‌آموزان دبیرستان‌های دوره متوسطه شهر اهواز در شبکه‌های اجتماعی انجام شده است. پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

۱. دانش‌آموزان دبیرستان‌های دوره دوم متوسطه شهر اهواز به چه میزان به شبکه‌های اجتماعی وابسته هستند؟
۲. شبکه‌های اجتماعی چه تأثیری بر عادات خواندن دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز داشته است؟
۳. دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز بیشتر چه نوع محتوایی را در شبکه‌های اجتماعی می‌خوانند؟

۴. دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز به طور معمول چه نوع فعالیتی را بیشتر در شبکه‌های اجتماعی انجام می‌دهند؟

فرضیه‌های پژوهش

۱. عادت خواندن کتب درسی دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.
۲. عادت خواندن کتب غیردرسی دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.
۳. عادت خواندن مجله دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.
۴. عادت خواندن روزنامه دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات نظری-کاربردی و به روش علی - مقایسه‌ای (پس‌رویدادی) انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه مقطع متوسطه دوم در رشته‌های علوم ریاضی، علوم تجربی و علوم انسانی است که طبق آمار ارائه‌شده توسط آموزش و پرورش ناحیه ۴ اهواز تعداد آنان در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸، ۷۱۱۳ نفر است که براساس جدول کرجسی مورگان حجم نمونه برای جامعه‌ی آماری پژوهش ۳۶۴ نفر است که پس از توزیع پرسشنامه‌ها تعداد ۲۶۰ پرسشنامه جمع‌آوری شد. از این تعداد ۱۳۲ نفر دختر و ۱۲۸ نفر پسر بودند. برای انتخاب آزمودنی‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شده است. محقق پس از مشخص شدن مدرسه‌ای در ناحیه ۴ آموزش و پرورش شهر اهواز و در نظر گرفتن دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه آن، جهت نمونه‌گیری فهرستی از کلیه کلاس‌های دوم متوسطه در رشته‌های ریاضی، تجربی و انسانی تهیه کرده که از کل کلاس‌های آن، تعداد ۳ کلاس به‌طور تصادفی جهت نمونه‌گیری انتخاب شد که از هر کلاس نیز تعداد ۱۶

نفر به‌طور تصادفی جهت اجرای آزمون انتخاب شدند و پرسشنامه‌ی مربوطه جهت پاسخگویی در اختیار آن‌ها قرار داده شد.

ابزار پژوهش: در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. پرسشنامه پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای است که دارای دو بخش است؛ بخش اول که اختصاص به مشخصات افراد پاسخ‌دهنده (جنسیت، سن، رشته تحصیلی و وضعیت معیشتی) دارد، بخش دوم پرسشنامه‌ای است که با اندکی تغییر، برمبنای دو پژوهش اکارسو و دریمز (Akarsu & DarTymez, 2014) با عنوان «عادت‌های خواندن دانشجویان در عصر دیجیتال» و پژوهش لون (Loan, 2012) (۲۰۱۲) با عنوان «تأثیر اینترنت بر روش‌ها و عادات خواندن» تهیه و تنظیم شده است. این بخش شامل سؤالات بسته بوده و برای گردآوری اطلاعات در زمینه وضعیت خواندن در شبکه‌های اجتماعی و تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر روش خواندن و انتخاب موضوع خواندن تنظیم شده است. جهت بررسی اعتبار و روایی، پرسشنامه مذکور برای ۵ تن از اساتید دانشگاهی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز ارسال شده و پیشنهادهای مطرح شده و ابهامات موجود برطرف شد. در نهایت اعتبار صوری و محتوایی ابزار گردآوری داده‌های این تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش حاضر از روش بازآزمایی برای تعیین میزان پایایی پرسشنامه استفاده شده است که به این منظور به فاصله زمانی ۴ هفته، پرسشنامه روی یک نمونه ۳۰ نفری دوبار انجام شد و ضریب همبستگی با روش بازآزمایی برابر ۷۳/۰ به دست آمد که در سطح $p < 0.05$ معنی‌دار است و نشان از پایایی این پرسشنامه دارد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد، از نظر جنسیت ۲۶۰ نفر، حدود ۵۰/۸٪ نمونه پژوهش را دختران و ۱۲۸ نفر یعنی تقریباً ۴۹/۲٪ نمونه را پسران، از نظر سن اکثریت دانش‌آموزان ۱۶ سال و اقلیت دانش‌آموزان ۱۸ سال، از نظر متغیر رشته تحصیلی، اکثریت محصل در رشته علوم تجربی و اقلیت دانش‌آموزان محصل در رشته ریاضی فیزیک هستند. آمارها نشان دادند که اکثر پدران دارای تحصیلات

دانشگاهی بوده و اکثر مادران دارای مدرک دیپلم بودند. شغل بیش از نیمی از پدران دولتی و اداری بود. وضعیت اقتصادی اکثریت خانواده‌ها در حد خوب گزارش شده است. آمار به دست آمده نشان از تناسب بین میزان تحصیلات والدین با شغل آنان و همچنین وضعیت اقتصادی خانواده‌ها دارد. جهت پاسخگویی به سوالات پژوهش، از آمار توصیفی استفاده شده است که در ادامه نتایج آن گزارش شده است.

پرسش اول: دانش‌آموزان دبیرستان‌های دوره دوم متوسطه شهر اهواز به چه میزان به شبکه‌های اجتماعی وابسته هستند؟
جدول ۱، دو نمونه پژوهش حاضر را به تفکیک وابستگی و عدم وابستگی به شبکه‌های اجتماعی نشان می‌دهد.

جدول ۱. وضعیت نمونه‌های پژوهش حاضر به تفکیک وابستگی و عدم وابستگی به شبکه‌های اجتماعی

گروه	فراوانی	درصد
وابسته	۱۱۹	۴۵/۸
غیروابسته	۱۴۱	۵۴/۲
کل	۲۶۰	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود از مجموع ۲۶۰ دانش‌آموز مورد ارزیابی تعداد ۱۱۹ نفر (۴۵/۸ درصد) وابسته و ۱۴۱ نفر (۵۴/۲ درصد) غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی هستند.

پرسش دوم: شبکه‌های اجتماعی چه تأثیری بر عادات خواندن دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز داشته است؟

جدول ۲ میانگین و انحراف معیار نمره مؤلفه‌های عادات خواندن را در دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی نشان می‌دهد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار نمره عادات خواندن در دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به

شبکه‌های اجتماعی

متغیر	گروه وابسته		گروه غیروابسته	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
کتاب درسی	۴/۱۸	۱/۰۷	۴/۵	۰/۸۳
کتاب غیردرسی	۲/۹۸	۱/۲	۲/۸۹	۱/۱۴
مجله	۱/۶	۰/۸۱	۱/۷۲	۰/۸۷
روزنامه	۱/۴	۰/۶۲	۱/۵۷	۰/۸۱

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار عادت خواندن کتب درسی در گروه دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی به ترتیب برابر $۴/۱۸$ و $۱/۰۷$ و در گروه دانش‌آموزان غیروابسته به ترتیب برابر $۴/۵$ و $۰/۸۳$ است لذا شبکه‌های اجتماعی بر عادت خواندن کتب درسی دانش‌آموزان تأثیر منفی داشته است و عادت به خواندن کتب درسی دانش‌آموزانی که از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمی‌کنند در وضعیت بهتری است. همان‌طور که نتایج پژوهش در جدول ۲ نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار عادت خواندن کتب غیردرسی در گروه دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی به ترتیب برابر $۲/۹۸$ و $۱/۲$ و در گروه دانش‌آموزان غیروابسته به ترتیب برابر $۲/۸۹$ و $۱/۱۴$ است لذا به نظر می‌رسد دانش‌آموزانی که به شبکه‌های اجتماعی وابسته هستند از نظر عادت به خواندن کتب غیردرسی در وضعیت بهتری نسبت به دانش‌آموزانی که از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمی‌کنند، قرار دارند. البته با توجه به جذابیت شبکه‌های اجتماعی برای مطالعه کتب غیردرسی و دسترسی آسان و رایگان و تنوع کانال‌ها و گروه‌های مجازی در این شبکه‌های اجتماعی این نتایج دور از انتظار نیست. همچنین، میانگین و انحراف معیار عادت خواندن مجله در گروه دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی به ترتیب برابر $۱/۶$ و $۰/۸۱$ و در گروه دانش‌آموزان غیروابسته به ترتیب برابر $۱/۷۲$ و $۰/۸۷$ است. میانگین و انحراف معیار عادت خواندن روزنامه در گروه دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی به ترتیب برابر $۱/۴$ و $۰/۶۲$ و در گروه دانش‌آموزان غیروابسته به ترتیب برابر $۱/۵۷$ و $۰/۸۱$ است. بنابراین نتایج نشان می‌دهد که عادت خواندن مجله و روزنامه نیز در دانش‌آموزانی که به شبکه‌های اجتماعی وابسته نیستند، در وضعیت بهتری نسبت به دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی قرار دارد. این نتایج بجز در مورد کتب غیردرسی، نشان‌دهنده تأثیر منفی شبکه‌های اجتماعی بر وضعیت خواندن دانش‌آموزان است.

بنابراین براساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان چنین نتیجه گرفت که با توجه به اینکه جامعه غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته به این شبکه‌هاست لذا خواندن منابع درسی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر

اهواز در وضعیت مطلوب تری است. با مقایسه‌ای کوتاه بین اطلاعات به دست آمده از پژوهش علی‌زاده و عبودیت (۱۳۹۴) که به بررسی عادات و نگرش‌های خوانندگان دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی، پرداخته است با پژوهش حاضر درخصوص بررسی عادات خوانندگان دانش‌آموزان به نتایج مشابهی می‌توان دست یافت. عادات‌های خوانندگان در نظر گرفته شده با مقاله‌ای پژوهشی که عبدالکریم و حسن (۲۰۰۷) (Abdul Karim & Hassan, 2007) عادات و نگرش‌های خوانندگان دانشجویان مالزی را بررسی کرده‌اند، همسو است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که وبسایت به‌طور روزافزونی به یک منبع خواندن تبدیل می‌شود. این در حالی است که بین برنامه‌های کتابخانه‌ای به‌طور معناداری در هدایت دانشجویان به سمت متون غیردرسی تأثیر دارند.

پرسش سوم: دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز بیشتر چه نوع محتوایی را در شبکه‌های اجتماعی می‌خوانند؟
در جدول ۳ نتایج مربوط به نوع محتوای خواننده شده از طریق شبکه‌های اجتماعی آمده است.

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی (شامل فراوانی، درصد فراوانی) نوع محتوای خواننده شده از طریق شبکه‌های

اجتماعی

محتوا	شاخص	هرگز	به ندرت	گاهی اوقات	اغلب	بیشتر اوقات
اخبار آنلاین	فراوانی	۱۹	۵۱	۷۹	۶۲	۴۹
	درصد فراوانی	۷/۳	۱۹/۶	۳۰/۴	۲۳/۸	۱۸/۸
مجله آنلاین	فراوانی	۹۲	۷۵	۴۹	۲۶	۱۸
	درصد فراوانی	۳۵/۴	۲۸/۸	۱۸/۸	۱۰	۶/۹
کتاب الکترونیکی	فراوانی	۷۳	۷۲	۶۲	۲۵	۲۸
	درصد فراوانی	۲۸/۱	۲۷/۷	۲۳/۸	۹/۶	۱۰/۸
داستان و رمان	فراوانی	۶۷	۶۱	۶۰	۳۱	۴۱
	درصد فراوانی	۲۵/۸	۲۳/۵	۲۳/۱	۱۱/۹	۱۵/۸
فیلم	فراوانی	۹	۲۳	۵۶	۷۳	۹۹
	درصد فراوانی	۳/۵	۸/۸	۲۱/۵	۲۸/۱	۳۸/۱
جوک و چیستان	فراوانی	۵۹	۶۷	۵۵	۴۶	۳۳
	درصد فراوانی	۲۲/۷	۲۵/۸	۲۱/۲	۱۷/۷	۱۲/۷
اطلاعات ورزشی	فراوانی	۶۳	۵۹	۳۹	۳۷	۶۲

۲۳/۸	۱۴/۲	۱۵	۲۲/۷	۲۴/۲	درصد فراوانی	
۵۸	۴۷	۴۱	۳۷	۷۷	فراوانی	اطلاعات مد
۲۲/۳	۱۸/۱	۱۵/۸	۱۴/۲	۲۹/۶	درصد فراوانی	
۴۲	۴۳	۵۷	۵۹	۵۹	فراوانی	اطلاعات تغذیه
۱۶/۲	۱۶/۵	۲۱/۹	۲۲/۷	۲۲/۷	درصد فراوانی	
۵۰	۵۹	۵۲	۴۸	۵۱	فراوانی	قطعات کم‌دی
۱۹/۲	۲۲/۷	۲۰	۱۸/۵	۱۹/۶	درصد فراوانی	

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، در مورد اخبار آنلاین، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه گاهی اوقات (۷۹ نفر)، در مورد مجله آنلاین، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه هرگز (۹۲ نفر)، در مورد کتاب الکترونیکی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه هرگز (۷۳ نفر)، در مورد داستان و رمان، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه هرگز (۶۷ نفر)، در مورد فیلم، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بیشتر اوقات (۹۹ نفر) و در مورد جوک و چیستان، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه به‌ندرت (۶۷ نفر) است.

همچنین، در مورد اطلاعات ورزشی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه هرگز (۶۳ نفر)، در مورد اطلاعات مد، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه هرگز (۷۷ نفر)، در مورد اطلاعات تغذیه، بیشترین فراوانی مربوط به دو گزینه هرگز و به‌ندرت (۵۹ نفر) و در مورد قطعات کم‌دی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه اغلب (۵۹ نفر) است.

بنابراین باتوجه به نتایج جدول ۳ می‌توان گفت که دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی تمایل کمتری به خواندن محتواهایی همچون کتاب‌های الکترونیکی، مجله‌های الکترونیکی و خواندن رمان و داستان از طریق شبکه‌های اجتماعی دارند. در مقابل، آن‌ها بیشتر تمایل دارند که از طریق شبکه‌های اجتماعی فیلم ببینند و اطلاعات ورزشی و مد و گاهی اوقات اخبار آنلاین را بخوانند. لذا این مساله، عادت به خواندن دانش‌آموزانی را که در شبکه‌های اجتماعی فعال هستند، تحت تأثیر قرار می‌دهد.

پرسش چهارم: بررسی بیشترین فعالیت دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر

اهواز در شبکه‌های اجتماعی

در جدول ۴ نتایج مربوط به نوع فعالیت دانش آموزان هنگام استفاده از شبکه‌های اجتماعی آمده است.

جدول ۴. شاخص های توصیفی (شامل فراوانی، درصد فراوانی) نوع فعالیت هنگام استفاده از شبکه‌های

اجتماعی			
نوع	شاخص	بله	خیر
بازی	فراوانی	۱۴۴	۱۱۶
	درصد فراوانی	۵۵/۴	۴۴/۶
تماشای عکس	فراوانی	۱۸۹	۷۱
	درصد فراوانی	۷۲/۷	۲۷/۳
گوش دادن به موسیقی	فراوانی	۲۳۶	۲۴
	درصد فراوانی	۹۰/۸	۹/۲
اطلاعات عمومی	فراوانی	۱۱۵	۱۴۵
	درصد فراوانی	۴۴/۲	۵۵/۸
خرید آنلاین	فراوانی	۱۵۰	۱۱۰
	درصد فراوانی	۵۷/۷	۴۲/۳
چت با دوستان	فراوانی	۲۳۵	۲۵
	درصد فراوانی	۹۰/۴	۹/۶

همان طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، در مورد بازی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بله (۱۴۴ نفر)، در مورد تماشای عکس، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بله (۱۸۹ نفر)، در مورد گوش دادن به موسیقی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بله (۲۳۶ نفر)، در مورد اطلاعات عمومی، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه خیر (۱۴۵ نفر)، در مورد خرید آنلاین، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بله (۱۵۰ نفر) و در مورد چت با دوستان، بیشترین فراوانی مربوط به گزینه بله (۲۳۵ نفر) است.

بنابراین باتوجه به نتایج جدول ۴ می‌توان گفت که مهم‌ترین فعالیت شرکت‌کنندگان در شبکه‌های اجتماعی به ترتیب، گوش دادن به موسیقی، گفتگوی برخط با دوستان، تماشای عکس و خرید الکترونیکی بود. نتایج پژوهش‌های لنهارت و مدن (۲۰۰۷)، وانگ، چن و لیانگ (Wang, Chen, & Liang, 2011) (2011)

لاوینگ و اوچا (۲۰۱۰) (Loving & Ochoa, 2010)، شهو و شهو (۲۰۱۴)، ایکوکا و همکاران (۲۰۱۸) (Ikwwka & Obumneke-Okeke, 2018) و آجایی (۲۰۱۸) (AJAYI & AKOLE, 2018) با نتایج پژوهش حاضر همسو بوده است که

نشان دادند که درگیری دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی بیشتر برای اهداف غیرعلمی مانند گپ‌زدن با دوستان، به اشتراک گذاشتن عکس، دوست‌یابی آنلاین و تماشای فیلم است. این موارد باعث می‌شود که مدت‌زمان استفاده آنها برای خواندن کتاب کاهش یابد.

در این راستا نتایج پژوهش چوهان و لا (۲۰۱۲) (Chauhan & Lal, 2012) نیز نشان داد، مهم‌ترین فعالیت شرکت‌کنندگان آن پژوهش در اینترنت، گوش کردن موسیقی و گفتگوی برخط با دوستان بود. همچنین، ضرابیان و باقی‌زاده (۱۳۹۶) (ضرابیان & باقی‌زاده, ۱۳۹۶) در پژوهش خود دریافتند که دلیل اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر ارومیه، چت کردن با دوستان بوده است که این امر توانسته بر عادت خواندن دانش‌آموزان فعال در شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذار باشد.

آزمون فرضیه‌ها

در نمونه آماری پژوهش حاضر، پس از محاسبه‌ی میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه، با استفاده از روش آماری t مستقل داده‌های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

فرضیه اول: عادت خواندن کتب درسی دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.

جدول ۵ نتایج آزمون t مستقل روی نمره‌های عادات خواندن در دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. نتایج آزمون t مستقل روی نمره‌های عادات خواندن در دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته

به شبکه‌های اجتماعی

شاخص آماری متغیر	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
کتب درسی	۲/۷۷	۲۵۸	۰/۰۰۳
کتب غیردرسی	۰/۶۶	۲۵۸	۰/۲۵
مجله	۱/۱۹	۲۵۸	۰/۱۱
روزنامه	۱/۷۹	۲۵۸	۰/۰۳

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی از نظر عادت خواندن کتب‌درسی تفاوت معنی‌داری به نفع گروه دانش‌آموزان غیروابسته وجود دارد ($t=2/77$ و $p<0/05$)، بنابراین، فرضیه ۱ پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: عادت خواندن کتب غیردرسی دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.

براساس نتایج مشاهده‌شده در جدول ۵، بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی از نظر عادت خواندن کتب غیردرسی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($t=0/66$ و $p>0/05$)، بنابراین، فرضیه ۲ پژوهش رد می‌شود.

فرضیه سوم: عادت خواندن مجله دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی از نظر عادت خواندن مجله، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($t=1/19$ و $p>0/05$)، بنابراین، فرضیه ۳ پژوهش نیز رد می‌شود (جدول شماره ۵).

فرضیه چهارم: عادت خواندن روزنامه دانش‌آموزان غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی بیشتر از دانش‌آموزان وابسته است.

همچنین براساس نتایج پژوهش حاضر، بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی از نظر عادت خواندن روزنامه، تفاوت معنی‌داری به نفع گروه دانش‌آموزان غیروابسته وجود دارد ($t=1/79$ و $p<0/05$)، بنابراین، فرضیه ۴ پژوهش تأیید می‌شود (جدول ۵).

نتیجه‌گیری

عادت خواندن، تأثیر بسزایی بر میزان یادگیری و درنهایت بر پیشرفت تحصیلی و شغلی افراد دارد. عادت خواندن را مانند خیلی دیگر از عادت‌ها می‌توان کسب کرد. عادت خواندن یک عادت پسندیده است که در فرد و جامعه اثر مطلوب

دارد. باتوجه به اینکه دانش‌آموزان بیشتر وقت خود را در مدرسه می‌گذرانند، نقش معلمان و حضور آنها در این امر، مطمئناً می‌تواند مثرتر باشد. در تأکید این مطلب، فرخاوی (۱۳۹۴) بیان می‌کند از آنجا که آموزش رسمی خواندن و نوشتن در مدرسه آغاز می‌شود و این نهاد مسئول این مهم است و کودکان بخش مهمی از ساعت‌های عمر خویش را در این مکان سپری می‌کنند، ضروری است تا با استفاده از معلمان کارآمد و ماهر و نیز امکانات موردنیاز نظیر کتابخانه و آزمایشگاه، عادت به خواندن در دانش‌آموزان نهادینه شود. ازسوی دیگر باتوجه به این نکته که زمانی روزنامه، رادیو و تلویزیون رسانه اصلی مردم بود، اما امروزه با پیشرفت علم و تکنولوژی، شبکه‌های اجتماعی گسترش و توسعه پیدا کرده، الگوی گذران وقت دانش‌آموزان را تغییر و بخش عمده‌ای از زمان این افراد را به خود اختصاص داده‌اند.

بنابراین باتوجه به گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی استفاده‌کنندگان شبکه‌ها، این پژوهش با هدف بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عادت خواندن دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اهواز انجام شد.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد، بیش از ۵۰ درصد دانش‌آموزان اهوازی به شبکه‌های اجتماعی وابسته نیستند و از این شبکه‌ها استفاده نمی‌کنند. همچنین بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی از نظر عادت خواندن کتب درسی، تفاوت معنی‌داری به نفع گروه دانش‌آموزان غیروابسته وجود دارد. به این معنی که این دانش‌آموزان دبیرستانی که در شبکه‌های اجتماعی حضور ندارند در مقایسه با دانش‌آموزانی که در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند، گرایش بیشتری به خواندن کتاب درسی دارند. هرچند این نتیجه دور از انتظار نبود زیرا شغل اصلی دانش‌آموزان، تحصیل و لازمه‌ی آن خواندن است. بدین‌علت منابع خواندنی آن‌ها بیشتر درسی است و کمتر به خواندن روزنامه و مجله می‌پردازند. البته پژوهشگران طی تحقیقاتی که در این رابطه از جامعه پژوهش حاضر داشته‌اند، به این نتیجه دست یافتند که این آمار مربوط به زمان شروع سال تحصیلی است

که با توجه به حجم مطالب درسی و همچنین کنترلی که از سوی برخی والدین صورت می‌گیرد دانش‌آموزان زمان کمتری را در فضای مجازی می‌گذرانند و با شروع فصل تابستان و پایان سال تحصیلی، استفاده آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی به چند برابر افزایش می‌یابد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش حسن‌زاده (۱۳۹۳)، حسن‌زاده، حریری و گیلوری (۱۳۹۷) (حسن‌زاده، حریری، & گیلوری، ۱۳۹۷) همسو است. نتایج پژوهش حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد که بین میزان استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی و وضعیت مطالعه درسی رابطه معنادار معکوسی وجود دارد. به این معنی که با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی میزان مطالعه‌ی درسی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد.

ازسوی دیگر مطابق با نتایج پژوهش حاضر، دانش‌آموزانی نیز هستند که وابسته به شبکه‌های اجتماعی‌اند که این افراد در مقایسه با گروه دیگر دانش‌آموزان غیروابسته مطالعه درسی کمتری دارند. علت اینکه دانش‌آموزانی نیز به شبکه‌های اجتماعی جذب می‌شوند، فراگیر شدن تلفن‌های هوشمند و مخصوصاً سیستم عامل اندروید در بین کاربران و تسهیل در اتصال آنها به شبکه‌های اجتماعی است. ازسوی دیگر وبسایت‌های شبکه‌های اجتماعی بر نحوه دریافت اطلاعات و اخبار تأثیر می‌گذارند. همچنین سایت‌ها پورتال‌های مختلفی را باز می‌کنند که از طریق آن‌ها اطلاعات کسب و رسانه‌های متنوع‌تری ایجاد می‌کنند. لذا تمامی این موارد باعث می‌شود که دانش‌آموزانی نیز به شبکه‌های اجتماعی وابسته شوند و همان‌طور که گفته شد این استفاده و وابستگی به شبکه‌های اجتماعی در ایام تعطیلی تابستان و در زمان اوقات فراغت دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. این ابزارها تأثیر فراگیری در جامعه و به خصوص در بین نسل نوجوان دارد. لذا با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، پژوهش حاضر مبنی بر تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر عادت خواندن کتب درسی دانش‌آموزان وابسته به شبکه‌های اجتماعی نشان داد، می‌توان این تهدید را به فرصت تبدیل کرد. به این شکل که با ایجاد و فعال کردن گروه‌های مجازی در راستای فعالیت‌های آموزشی و برای پاسخ به سؤالات و مشکلات درسی یا تکمیل کردن اطلاعات منابع درسی، تمهیدات لازم را از این طریق برای

حضور و مشارکت دانش‌آموزان در این گروه‌های مجازی در نظر گرفت. نتایج بررسی بیشترین محتوا و فعالیت خواندن دانش‌آموزان شهر اهواز نشان داد، که شرکت‌کنندگان تمایل کمتری به خواندن محتواهایی همچون کتاب‌های الکترونیکی، مجله‌های الکترونیکی و خواندن رمان و داستان از طریق شبکه‌های اجتماعی دارند. درمقابل آنها بیشتر تمایل دارند که در این محیط فیلم تماشا کنند و از طرف دیگر باتوجه به اینکه دانش‌آموزان بیشتر وقت خود را در فعالیت‌های اجتماعی مانند گپ زدن، ارسال تصاویر و فیلم‌ها می‌گذارند در نتیجه این مسائل در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند تأثیر منفی بر عادت خواندن آنان بگذارد. در این راستا نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش لاونینگ و اکوا (Loving & Ochoa, 2010)، اشرفی (۱۳۹۵) (اشرفی، ۱۳۹۵) همسو است. نتایج پژوهش اشرفی (۱۳۹۵) (اشرفی، ۱۳۹۵) نشان داد که دلیل اصلی دانش‌آموزان برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی چت کردن با دوستان بوده است و توانسته تا حد زیادی بر مطالعه دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. لاونینگ و اکوا (Loving & Ochoa, 2010) نیز بیان کرده‌اند که دانش‌آموزان بنا به دلایل متفاوتی از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. برخی از آن برای تبادل عقاید، احساسات، اطلاعات شخصی، پخش فیلم و تصاویر استفاده می‌کنند.

نظر به آنچه گفته شد، در بررسی‌ای که بین دو گروه دانش‌آموزان وابسته و غیروابسته به شبکه‌های اجتماعی انجام شد افرادی که وقت کمتری را در شبکه‌های اجتماعی سپری می‌کردند، وضعیت بهتری در مطالعه کتاب‌های درسی خود داشتند. لذا نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد وابستگی به شبکه‌های اجتماعی برای دانش‌آموزان دبیرستانی که شغل اصلی آنها مطالعه و خواندن است، مفید نیست و ممکن است به مرور چالش‌های بیشتری را در بحث خواندن برای آنها ایجاد کند. همان‌طور که در این راستا نیز شماری از محققان استدلال می‌کنند که ورود رسانه‌های دیجیتالی، همراه با ماهیت تکه‌تکه کننده ابرمتن، خواندن پایدار را تهدید می‌کند (هیلی، ۱۹۹۰؛ بیرکتز، ۱۹۹۴). از سوی دیگر در دنیای امروز با

گسترش فرهنگ عضویت در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی به ویژه در میان جوانان و نوجوانان، کاربران اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به سرعت در حال افزایش هستند (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱) (بشیر & افراسیابی، ۱۳۹۱) که این تغییرات ممکن است در آینده، عادت به خواندن دانش‌آموزان را تحت تاثیر قرار دهد. لذا راهکار بهتر این است که در استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی تاحدممکن برنامه‌ریزی لازم انجام شود و این برنامه‌ریزی صرفاً در محدود کردن ساعات استفاده خلاصه نمی‌شود، بلکه نوع استفاده از آن نیز مهم است؛ بجاست که دانش‌آموزان از شبکه‌هایی استفاده کنند که مطالب ارزشمندی به اشتراک می‌گذارند. از شبکه‌های اجتماعی می‌توان خردمندانه استفاده کرد، نه تنها برای ارتباط با دوستان، بلکه می‌توان خردمندانه از آن‌ها برای تهیه اطلاعات حیاتی استفاده کرد؛ اطلاعاتی که برای دانش‌آموزان و جامعه مفید خواهد بود.

پیشنهادهات:

۱. هرچه فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات بیشتر متحول می‌شوند، نیاز به یادگیری و آموزش برای درک دنیای جدید و استفاده از ابزارها و امکانات آن نیز افزایش می‌یابد. لذا اطلاع‌رسانی، آموزش نحوه استفاده صحیح از شبکه‌های اجتماعی از طریق رسانه‌ها، خانواده و نهادهای آموزشی، می‌تواند در افزایش مهارت نوجوانان و کاهش آسیب‌های ناشی از این فناوری‌های ارتباطی موثر واقع شود.

۲. با تولید محتوای الکترونیکی و همچنین نرم‌افزارهای فضای آموزشی مجازی مناسب، می‌تواند بستری مناسب برای درک بهتر مفاهیم آموزشی برای دانش‌آموزان فراهم شود.

۳. به منظور آشنایی دانش‌آموزان با فناوری‌های جدید، اینترنت و خطرات بالقوه‌ی آن‌ها، بخشی از کتاب‌های درسی به این مباحث اختصاص داده شود.

۴. در خصوص استفاده از فناوری اطلاعات و شبکه‌های اجتماعی در امور روزمره، توسط مدارس و خانواده‌ها و سایر نهادهای مرتبط فرهنگ‌سازی مناسب انجام شود.

منابع و ماخذ

- احمدی، اسماعیل (۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و خواندن: شناخت مزایا، معایب و راهکارها اثربخشی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۳ (۴): ۵۰۳-۵۲۴.
- اشرفی، رقیه (۱۳۹۵). تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی در عادت‌های مطالعه و کتاب‌خوانی در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ارومیه، *کنفرانس منطقه‌ای فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی آسیب‌شناسی و راهکارها*، زنجان، اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان.
- امامی ریزی، کبری (۱۳۹۵). تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۳)، ۲۰۶-۲۱۳.
- باتلر، سپیریس (۱۳۸۲). «جنبه‌های نظریه نظری علم کتابداری». *ترجمه هوشنگ ابرامی*، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی.
- بشیر، حسن و افراسیابی، محمدصادق (۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ‌ترین جامعه‌ی مجازی ایرانیان. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، ۱ (۵): ۳۱-۶۲.
- حسن‌زاده، سودابه؛ حریری، نجلا و گیلوری، عباس (۱۳۹۷). تاثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر وضعیت مطالعه نوجوانان: مطالعه موردی دانش‌آموزان مقطع متوسطه مدارس دخترانه سما شهر تهران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۴ (۱)، ۳۵-۴۹.
- داورپناه، محمدرضا (۱۳۷۵). بررسی نقش کتابخانه‌های مدارس ابتدایی در تقویت آموزش و ایجاد عادت مطالعه. *پیام کتابخانه*، ۶ (۲): ۲۰-۱۴.
- سالاری، محمود (۱۳۹۱). واکاوی و تبیین عوامل عمده مؤثر بر فرهنگ مطالعه در ایران و ارائه مدلی مناسب برای توسعه آن. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ضرابیان، فروزان و باقی‌زاده، محمود (۱۳۹۶). بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری مادام‌العمر دانش‌آموزان مقطع متوسطه قزوین. *نهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی*، تهران، شرکت همایشگران مهر اشراق.

گیلک، عبدالامیر و دیگران (۱۳۹۷). رابطه علی عوامل خانوادگی و سواد خواندن دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی کشور با میانجیگری ارزش گذاری به خواندن و عادات مطالعه دانش آموزان براساس داده های پرلز ۲۰۱۱. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۴۰، ۷۱-۹۶.

مؤمنی، عصمت؛ علی زاده، فاطمه و عبودیت، علیرضا (۱۳۹۴). عادات و نگرش های خواندن دانشجویان کارشناسی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی. فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، ۹ (۲۸)، ۵۹-۸۶.

نادری، فاطمه؛ شعبانی، احمد و عابدی، محمدرضا (۱۳۸۹). مطالعه در عصر دیجیتال: از اندیشه های کنتون اوهارا تا زایمینگ لیو. تهران: نشر چاپار.

ناصری، زهرا و نوروزی، علیرضا (۱۳۹۵). تأثیر محیط دیجیتال بر عادت و روش های خواندن جوانان تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی، ۲۲ (۲)، ۲۲۷-۲۱۳.

یاری، شیوا و اجاقی، رضوان (۱۳۹۴). شناخت دستاوردها و اثرات عملی خواندن در بین اعضای کتابخانه های عمومی شهر کرمانشاه. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۲۸ (۲)، ۱۲۷-۱۰۵.

- Abdul Karim, N.S., Hassan, A. (2007). Reading habits and attitude in the digital age. *The Electronic Library*, 25 (3), 285-298
- Aforo, A. A. (2014). Impact of Social Media on Academic Reading: A Study at Kwame Nkrumah University of Science and Technology, Kumasi, Ghana. *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, 2 (1), 92-99.
- AJAYI, Samuel Oyedokun & AKOLE, Olatubosun Busuyi (2018). Impact of Social Networking on Reading Habits of N.C.E Students of College of Education, Ikere-Ekiti, Ekiti State, Nigeria
- Akarsu, O. & DarTyemez, T. (2014). The Reading habits of University Students Studying English Language and Literature in the Digital Age. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10 (2), 85-99.
- Behrman, C (2009). The Culture of Reading in a Public School. Retrieved on February 17th, 2013 from <http://www.penn.nuseum/documents/publications/expediton/pafs>
- Birkerts, S. (1994). *The Gutenberg Elegies: The Fate of Reading in an Electronic Age*. Boston: Faber and Faber.
- Busayo, I.O. (2005). The reading habits of undergraduates as deduced from the use of the library: a case study of the university of Ado-Ekiti, Nigeria. *Nigerbiblios*, 16 (1-2), 60-70.

- Champley , J.L. (2005). An analysis of reading materials and strategies used by older adults. Unpublished Ph.D. Dissertation, Wichita State University, College of Education, USA. Retrieved March 1, 2014.
- Chauhan, P. & Lal, P. (2012). Impact of Information Technology on Reading Habits of College Students. *IJRREST: International Journal of Research Review in Engineering Science and Technology*, 1(1). Retrieved August 6, 2015
- Eden, M. B., and Ofre, E.T. (2010). Reading and Internet Use Activities of Undergraduate Students of the University of Calabar, Calabar, Nigeria. *African Journal of Library, Archives and Information Science*, 20 (1), 11-18.
- Gallik, J.D. (1999). Do they read for pleasure? Recreational reading habits of college students. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 42 (6), 480-488.
- Ikwuka, O. I & Obumneke-Okeke, I.M.(2018). Influence of social networking sites on the reading habits of undergraduate students of Nnamdi Azikiwe University, Awka.
- Jeong, H. (2012). A comparison of the influence of electronic books and paper books on reading comprehension, eye fatigue, and perception. *The Electronic Library*, 30(3), 390-408.
- Karadeniz, A. , & Can, R. (2015). A Research on Book Reading Habits and Media Literacy of Students at the Faculty of Education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 4058-4067.
- Liu, Z. (2005). Reading Behavior in the Digital Environment: Changes in Reading Behavior Over the Past Ten Years. *Journal of Documentation*, 61 (6), 700-712.
- Loan, F. A. (2011). Impact of Internet on Reading Habits of the Net Generation College Students. *International Journal of Digital Library Services*, 1 (2), 43-48.
- Loan, F. A. (2012). Impact of the Internet Surfing on Reading Practices and Choices. *Webology*, 9 (1). Retrieved august 30, 2016,
- Loan, F. A. (2012). Reading and Library Usage Habits of the College Students. *Webology*, 9 (1), Article 94. Retrieved August 6, 2015, from: <http://www.webology.org/2012/v9n1/a94.html>
- Loving M. & Ochoa, M (2010). Facebook as a Classroom Solution. New

- Library World. 112 (3 & 4): 121-130
- Nicholas, D. & Clark, D. (2012). Reading in the Digital Environment. Learned Publishing, 25 (2), 93-98
- Noor, N. M. (2011). Reading habits and preferences of EFL post graduates: A case study. *Indonesian Journal of Applied Linguistics (IJAL)*
- Rakshikar, N. N. (2015). Application of Web 2.0 in Academic Libraries: A Study of College Libraries in Mumbai. *International Journal of Advanced Research*, 3 (7), 768-777
- Šesek, L. & Pušnik, M. (2014). Reading Popular Literature and Digital Media: Reading Experience, Fandoms, and Social Networks. *Anthropological Notebooks*, 20 (2), 103-126.
- Simpson, E. A. (1951). THE READING HABITS OF CHILDREN- AND HOW CAN THEY BE CHANGED?. *school Science and Mathematics*, 51(4), 301-309
- Smith, F. (1973). *Psycholinguistics and reading*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Wagner, S. (2006). The reading habits of teens. *Journal of Reading Habits Chia-nan Annual Bulletin* 32, 559-572.
- Wang, Q., Chen, W. & Liang, Y. (2011). The effects of social media on college students. *MBA Student Scholarship*. Paper 5 http://scholarsarchive.jwu.edu/mba_student5

References

- Ahmadi, Ismail (1396). Internet social networks and reading: Recognizing the advantages, disadvantages and strategies for effectiveness. *Information Research and Public Libraries*, 23 (4): 503-524.
- Ashrafi, Roghayeh (1395). The effect of using social networks on reading and reading habits among high school students in Urmia, Regional Conference on Pathology and Reading Culture and Strategies, Zanjan, General Department of Education of Zanjan Province.
- Emami Rizi, Kobra (1395). The effect of using virtual social networks on students' academic achievement. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, 9 (3), 206-213.
- Butler, Spiris (1382). "Aspects of Theoretical Theory of Library Science". Translated by Houshang Ebrami, Tehran: National Documents and Library Organization.
- Bashir, Hassan and Afrasiabi, Mohammad Sadegh (1391). Internet Social Networks and Youth Lifestyle: A Case Study of the Largest Iranian Virtual Community. *Cultural Research Quarterly*, 1 (5); 31-62.
- Hassanzadeh, Soodabeh; Hariri, Najla and Gilori, Abbas (1397). The effect of using social networks on adolescents 'study status: A case study of high school students in Sama girls' schools in Tehran. *Information Research and Public Libraries*, 24 (1), 35-49.
- Davarpناه, Mohammad Reza (1375). Investigating the role of primary school libraries in strengthening education and creating reading habits. *Library Message*, 6 (2); 20-14.
- Salari, Mahmoud (1391). Analysis and explanation of the main factors affecting the culture of study in Iran and presenting a suitable model for its development. Doctoral dissertation, Ferdowsi University of Mashhad.

- Zarabian, Forouzan and Baghizadeh, Mahmoud (1396). Investigating the role of virtual social networks in lifelong learning of Qazvin high school students. 9th International Conference on Psychology and Social Sciences, Tehran, Mehr Ishraq Conference.
- Gilk, Abdul Amir and others (1397). Causal relationship between family factors and reading literacy of fourth grade elementary students in the country through mediation of students' reading and reading habits based on Perls data 2011. *Family and Research Quarterly*, 40, 71-96.
- Momeni, Esmat ; Alizadeh, Fatemeh and Aboudit, Alireza (1394). Reading habits and attitudes of undergraduate students in the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*. 9 (28), 59-86.
- Naderi, Fatemeh; Shabani, Ahmad and Abedi, Mohammad Reza (1389). *Reading in the Digital Age: From the Thoughts of Canton O'Hara to Zimming Liu* Tehran: Chapar Publishing.
- Nasari, Zahra and Norouzi, Alireza (2015). The Impact of Digital Environment on Youth Reading Habits and Methods Information Research and Public Libraries, 22 (2), 227-213.
- Yari, Shiva and Ajaghi, Rezvan (1394). Recognizing the achievements and practical effects of reading among members of public libraries in Kermanshah. *Journal of Library and Information Science*. 8 (2), 127-105.